

15. જય: પરાજયો વા

યુદ્ધનું પરિણામ સદૈવ અત્યંત ભયંકર હોય છે. છતાંય મનુષ્ય સતત યુદ્ધ કરતો જ રહે છે. આધુનિક યુગમાં વિવિધ પ્રકારનાં રાસાયણિક અસ્ત્ર-શસ્ત્રોને લીધે યુદ્ધો ખૂબ જ અનિષ્ટકારક બન્યાં છે, તેનું વર્ણન આ પાઠનો વિષય છે.

પ્રાચીન સમયમાં યુદ્ધો થતાં હતાં અને તેમાં મોટો નરસંહાર પણ થતો હતો. તેને લીધે અનેક સ્ત્રીઓ અને બાળકો નિરાધાર બનતાં હતાં. પરંતુ પૃથ્વી, જળ, વાયુ, આકાશ વગેરે જેવાં કુદરતી તત્ત્વોને કોઈ હાનિ થતી ન હતી. તેઓ જેમનાં તેમ જ શુદ્ધ રહેતાં હતાં. આધુનિક યુગમાં રાસાયણિક શસ્ત્રોના વધારે પડતા ઉપયોગથી આ કુદરતી તત્ત્વો પ્રદૂષિત બન્યાં છે. દૂષિત જળ અને વાયુને કારણે અનેક લોકો અસાધ્ય રોગનો ભોગ બને છે અને સક્રિય રીતે યુદ્ધમાં જોડાયા ન હોય તો પણ મરણને શરણ થાય છે. એટલું જ નહિ ભાવીની અનેક પેઢીઓ સુધી આવાં દુષ્પરિણામો માનવજાતે ભોગવવાનો વારો આવે છે.

આવાં દુષ્પરિણામો આપનારા યુદ્ધમાં વિજય ગમે તે પક્ષનો થાય, પણ તે જયને જય કહેવાય કે પરાજય એવો પ્રશ્ન થાય છે. મહાભારતકાલીન યુદ્ધ અને આધુનિક યુદ્ધનાં પરિણામોમાં રહેલા તફાવતને સ્વર્ગમાં રહેતો અર્જુન પૃથ્વી ઉપર આવીને પ્રત્યક્ષ નિહાળે છે. સ્વર્ગીય પાત્રને પૃથ્વી ઉપર ઊતરી આવેલો કલ્પીને પ્રવર્તમાન સમયમાં ચાલતાં યુદ્ધનાં દુષ્પરિણામો તરફ ધ્યાન આકર્ષિત કરવામાં આવ્યું છે. યુદ્ધના પરિણામે નિર્દોષ પ્રાણીઓને ભોગવવાં પડતાં દુઃખોનો ખ્યાલ મેળવીને યુદ્ધથી દૂર રહેવાની ભાવના કેળવાય, તે હેતુથી આ પાઠનું કથાવસ્તુ વિચારવામાં આવ્યું છે.

एकदा स्वर्गस्थितः अर्जुनः पृथिवीं द्रष्टुकामः भूलोकमागच्छत् । प्राप्तभूलोकः सः महान्तं जयघोषं श्रुतवान् । सः जयघोषकारकं जनसमूहस्य समीपं गच्छति । सद्यः विरमिते विश्वयुद्धे लब्धविजयाः जनाः विजयोत्सवम् अनुभावयन्तः आसन् । तान् दृष्ट्वा अर्जुनोऽपि पुरातनं महाभारतविजयं तदानीन्तनान् प्राप्तविजयान् जनान् च स्मरति । एतम् अपरिचितपूर्वं समुपस्थितम् अर्जुनं ते जनाः स्वकीये विजयोत्सवे योजितवन्तः । अर्जुनोऽपि जातहर्षः तैः सह संलग्नोऽभवत् ।

कञ्चित्कालानन्तरं सः तृषामनुभूतवान् । अभ्यागतेन तेन अश्व एको याचितः । याचिताश्वोऽसौ अश्वमारुह्य जलं पातुं नगराद्बहिः स्थितमेकं परिचितपूर्वं सरोवरं गतवान् । तत्र यदा सः जलपानाय उद्यतो भवति, तदा कस्यचित् पुरुषस्य ध्वनिं श्रुतवान् - “महाशय, सगरम् इदं जलम् । अधुना अपेयमस्ति ।” अर्जुनः साश्चर्यः तमदृष्टपूर्वं पुरुषं पृच्छति, “कथमिदं सगरं जलम् । प्रकृतिनिर्मिताः सरोवराः तु सर्वदैव पेयजलाः एव भवन्तीति ।”

स्वरेण युवकः कायेन वृद्धः इव कश्चित् भग्नदन्तः धवलकेशः सदण्डः एकः जनः अर्जुनस्य समीपमागतवान् । अदृष्टपूर्वं तादृशं जनं दृष्ट्वा अर्जुनः आश्चर्यचकितः सञ्जातः । महाभारतकालिकान् स्थूलकायान् बलिष्ठान् जनान् स्मरन् स कष्टमपि अनुभूतवान् । अस्य एतादृशीं स्थितिं दृष्ट्वा अर्जुनः साश्चर्यं पृष्ठवान् - “को भवान् ? कस्मात् तव ईदृशी अवस्था जाता ।”

સઃ પ્રત્યવદત્ - “અહમ્ અસ્ય દેશસ્ય ઇકઃ સૈનિકઃ। વીગતેષુ કતિપયેષુ માસેષુ બહૂનાં દેશાનાં પરસ્પરં યુદ્ધમ્ અબવત્। તત્ર વીવિધાનિ શસ્ત્રાણિ પ્રયુક્તાનિ। તસ્માત્ કારણાત્ જલં સ્થલં વાયુઃ પ્રાણિનઃ ઇત્યેવં બહુવિધં જગત્ વીવિધરૂપેણ પ્રભાવિતમસ્તિ। કિં તે કથયામિ, શસ્ત્રાસ્ત્રનિર્ગતૈઃ પ્રદૂષિતૈઃ સર્વં વસ્તુજાતં પ્રદૂષિતં વિષમયં ચ સજ્જાતમ્। અસ્ય સરોવરસ્ય જલમપિ ઇતસ્માદેવ કારણાત્ સગરમસ્તિ। અત્રત્યં જલં પીત્વા પીત્વા મદીયા ઇષા સ્થિતિઃ સજ્જાતા। મદીયઃ પુત્રઃ ઇદમેવ જલં પીત્વા વીગતદૃષ્ટિઃ ગર્ભીરે કૂપે પતિતો મૃતશ્ચ। મદીયા ભાર્યા વિષમયસ્ય વાયોઃ પ્રભાવેન નિરુદ્ધશ્વાસા દિવંગતા। પ્રતિદિનં જલસ્યાસ્ય પાનેન ગતપ્રાણાન્ જીવાન્ પશ્યન્ ભુક્તભોગઃ અહમત્ર સ્થિત્વા પશુપક્ષિમાનવાન્ અસ્ય જલપાનાત્ વારયામિ।”

અર્જુનઃ વૃત્તાન્તમેતં શ્રુત્વા પુરાતનીયસ્ય મહાભારતાભિધસ્ય યુદ્ધસ્ય પરિણામં સ્મૃતિપથમાનયતિ। સ વીચારયતિ યત્ તદા બહૂનાં જનાનાં સંહારઃ સજ્જાતઃ, તેન ચ પરિવારેષુ આપદાનાં પરમ્પરા પ્રવર્તિતા। પરન્તુ જલવાયુભૂમ્યાકાશાદયો મહાભૂતાસ્તથૈવ શુદ્ધાઃ આસન્। તે જીવાનાં કૃતે યથાપૂર્વમ્ ઉપયોગિનઃ ઇવાસન્। સમ્પ્રતિ યદહં પશ્યામિ તત્ અધિકં શોચનીયમસ્તિ। કિમયમ્ અધુના પ્રવર્તિતઃ માવનસ્ય જયઃ, જયઃ અસ્તિ પરાજયો વા ? ઇવં સશોકઃ અર્જુનઃ અપીતજલઃ ઇવ ગૃહીતચિન્તશ્ચ પુનઃ સ્વર્ગં પ્રત્યાવર્તત।

ટિપ્પણ

નામ : (પુંલિંગ) **અર્જુનઃ** મહાભારતનો પ્રસિદ્ધ યોદ્ધા (આ કથાવસ્તુમાં તેને કાલ્પનિક પાત્ર તરીકે લેવામાં આવ્યો છે.) **ભૂલોકઃ** પૃથ્વીલોક **મહાશયઃ** મહાન છે આશય જેનો તે (સજ્જન વ્યક્તિને સંબોધવા માટે આ શબ્દ વપરાય છે.) **અભ્યાગતઃ** મહેમાન, અતિથિ **સરોવરઃ** મોટું તળાવ **જીવઃ** પ્રાણી, સજીવ **પરિણામઃ** પરિણામ, ફળ (સંસ્કૃતમાં આ શબ્દ પુંલિંગમાં છે.) **મહાભૂતાઃ** મહાભૂત, (અગ્નિ, વાયુ, જલ, પૃથ્વી અને આકાશ - એ પાંચને મહાભૂત કહેવાય છે.) **પરાજયઃ** હાર **સ્વર્ગઃ** જ્યાં સુખ જ સુખ હોય તેવું સ્થાન, દેવલોક.

(સ્ત્રીલિંગ) તૃષા તરસ **ભાર્યા** પત્ની **આપદા** આફત, મુશ્કેલી **પરંપરા** સતત ચાલતો પ્રવાહ

વિશેષણ : **સ્વર્ગસ્થિતઃ (અર્જુનઃ)** સ્વર્ગમાં રહેલો (અર્જુન) **જયઘોષકારકમ્ (જનસમૂહમ્)** જયનો અવાજ કરનારા (માણસોના સમૂહ)ને **વિરમિતે (વિશ્વયુદ્ધે)** રોકાઈ ગયેલું (વિશ્વયુદ્ધ) **લબ્ધવિજયાઃ (જનાઃ)** પ્રાપ્ત કર્યો છે વિજય જેમણે તેવા (માણસો) **તદાનીન્તનાન્ પ્રાપ્તવિજયાન્ (જનાન્)** તે સમયના પ્રાપ્ત કરેલા વિજયવાળા (માણસો)ને **ઇતમ્ અપરિચિતપૂર્વં સમુપસ્થિતમ્ (અર્જુનમ્)** આ પહેલાં પરિચિત નથી તેવા હાજર થયેલા (અર્જુન)ને **પરિચિતપૂર્વમ્ (સરોવરમ્)** અગાઉથી જે પરિચિત છે તેવા (સરોવર) તરફ **સગરમ્ ઇદમ્ (જલમ્)** ગર એટલે કે ઝેર સાથેનું ઝેરી આ (પ્રાણી) **પ્રકૃતિનિર્મિતાઃ (સરોવરાઃ)** પ્રકૃતિએ-કુદરતે બનાવેલાં (તળાવો) **ભગ્નદન્તઃ ધવલકેશઃ સદણ્ડઃ ઇકઃ (જનઃ)** પડી ગયા છે દાંત જેના તેવો, ધોળા વાળવાળો, દંડ સાથેનો એક (માણસ) **અદૃષ્ટપૂર્વમ્ (જનમ્)** અગાઉ ન જોયો હોય તેવા (માણસ)ને **મહાભારતકાલિકાન્ સ્થૂલકાયાન્ બલિષ્ઠાન્ (જનાન્)** મહાભારતકાળના, સ્થૂળ-જાડાં શરીરવાળા, અત્યંત બળશાળી (માણસો)ને **વીગતેષુ કતિપયેષુ (માસેષુ)** વીતી ગયેલા કેટલાક (મહિનાઓ)માં **બહૂનામ્ (દેશાનામ્)** ઘણા (દેશો)નું **શસ્ત્રાસ્ત્રનિર્ગતૈઃ પ્રદૂષિતૈઃ (પદાર્થૈઃ)** શસ્ત્ર અને અસ્ત્રમાંથી નીકળેલા પ્રદૂષિત (પદાર્થો)થી-(પદાર્થો) વડે **મદીયા (સ્થિતિઃ)** મારી (સ્થિતિ-દશા) **મદીયઃ (પુત્રઃ)** મારો (પુત્ર) **ગર્ભીર (કૂપે)** ઊંડા (કૂવા)માં **ગતપ્રાણાન્ (જીવાન્)** ચાલ્યા ગયા છે પ્રાણ જેમના તેવાં (પ્રાણીઓ)ને.

અવ્યય : **સઃ** તરત જ **સર્વદૈવ** હંમેશાં જ **ઇત્યેવમ્** આ રીતે **પ્રતિદિનમ્** દરરોજ, રોજેરોજ **કૃતે** માટે **યથાપૂર્વમ્** અગાઉની જેમ **સમ્પ્રતિ** અત્યારે.

સમાસઃ સ્વર્ગસ્થિતઃ (સ્વર્ગ સ્થિતઃ - દ્વિતીયા તત્પુરુષ)। પ્રાપ્તભૂલોકઃ (પ્રાપ્તઃ ભૂલોકઃ યેન સઃ - બહુવ્રીહિ)। જયઘોષમ્ (જયસ્ય ઘોષઃ, તમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ)। જયઘોષકારકમ્ (જયઘોષસ્ય કારકઃ, તમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ)। જનસમૂહમ્ (જનાનાં સમૂહઃ, તમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ)। વિશ્વયુદ્ધે (વિશ્વસ્ય યુદ્ધમ્, તસ્મિન્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ)। લબ્ધવિજયાઃ (લબ્ધઃ વિજયઃ યેન સઃ, તે - બહુવ્રીહિ)। વિજયોત્સવમ્ (વિજયસ્ય ઉત્સવઃ, તમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ)। મહાભારતવિજયમ્ (મહાભારતસ્ય વિજયઃ, તમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ)। અપરિચિતપૂર્વમ્ (ન પરિચિતપૂર્વમ્ - નચ્ તત્પુરુષ)। જાતહર્ષઃ (જાતઃ હર્ષઃ

यस्य सः - बहुव्रीहि। याचिताश्वः (याचितः अश्वः येन सः - बहुव्रीहि)। जलपानाय (जलस्य पानम्, तस्मै - षष्ठी तत्पुरुष)। सगरम् (गरेण सहिततम् - बहुव्रीहि)। अपेयम् (न पेयम् - नञ् तत्पुरुष)। साश्चर्यः (आश्चर्येण सहितः - बहुव्रीहि)। अदृष्टम् (न दृष्टः, तम् - नञ् तत्पुरुष)। प्रकृतिनिर्मिताः (प्रकृत्या निर्मितः, ते - तृतीया तत्पुरुष)। पेयजलाः (पेयं जलं यस्य सः, ते - बहुव्रीहि)। भग्नदन्तः (भग्नाः दन्ताः यस्य सः - बहुव्रीहि)। धवलकेशः (धवलाः केशाः यस्य सः - बहुव्रीहि)। सदण्डः (दण्डेन सहितः - बहुव्रीहि)। अदृष्टपूर्वम् (न दृष्टपूर्वः, तम् - नञ् तत्पुरुष)। आश्चर्यचकितः (आश्चर्येण चकितः - तृतीया तत्पुरुष)। स्थूलकायान् (स्थूलः कायः यस्य सः, तान् - बहुव्रीहि)। विविधरूपेण (विविधं रूपं यस्य सः, तेन - बहुव्रीहि)। शस्त्रास्त्रनिर्गतैः (शस्त्रं च अस्त्रं च शस्त्रास्त्रे, - इतरेतर द्वन्द्व) शस्त्रास्त्रेभ्यः निर्गतम्, तैः - पञ्चमी तत्पुरुष)। विगतदृष्टिः (विगता दृष्टिः यस्य सः - बहुव्रीहि)। निरुद्धश्वासा (निरुद्धः श्वासः यस्याः सा - बहुव्रीहि)। गतप्राणान् (गताः प्राणाः येषां ते, तान् - बहुव्रीहि)। भुक्तभोगः (भुक्तः भोगः येन सः - बहुव्रीहि)। पशुपक्षिमानवान् (पशवः च पक्षिणः च मानवाः च, तान् - इतरेतर द्वन्द्व)। महाभारताभिधस्य (महाभारतम् अभिधा यस्य सः, तस्य - बहुव्रीहि)। स्मृतिपथम् (स्मृतेः पन्थाः, तम् - षष्ठी तत्पुरुष)। जलवायुभूम्याकाशादयः (जलं च वायुः च भूमिः च आकाशः च - जलवायुभूम्याकाशाः, इतरेतर द्वन्द्व), जलवायुभूम्याकाशाः आदिः येषाम् ते - जलवायुभूम्याकाशादयः - बहुव्रीहि)। महाभूताः (महान् चासौ भूतः, ते - कर्मधारय)। अपीतजलः (पीतं जलं येन सः - पीतजलः, बहुव्रीहि, न पीतजलः - नञ् तत्पुरुष)। सशोकः (शोकेन सहितः - बहुव्रीहि)। गृहीतचिन्तः (गृहीता चिन्ता येन सः, - बहुव्रीहि)।

कृदंत : (क.भू.क.) अनुभूतम् अनुभव कर्त्तुं. समुपस्थितम् उपस्थित थयेलाने, હાજર રહેલાને (ક.ભૂ.ક.) શ્રુતવાન્ સાંભળ્યું. અનુભૂતવાન્ અનુભવ કર્યો. પૃષ્ટવાન્ પૂછ્યું. ગતવાન્ ગયો. આગતવાન્ આવ્યો. યાચિતઃ માંગ્યો. સજ્જાતઃ થયો. બન્યો. જાતા થઈ. બની. પતિતઃ પડ્યો. પતન પામ્યો. મૃતઃ મરી ગયો. ગુજરી ગયો. પ્રવર્તિતા પ્રવર્તી હતી. પ્રવર્તી. શોચનીયમ્ (વિ.ક) વિચારવા લાયક, ચિંતા કે શોક કરવા લાયક (હે.ક.) પાતુમ્ પીવા માટે (સં.ભૂ.ક.) શ્રુત્વા સાંભળીને

વિશેષ

1. શબ્દાર્થ : પૃથ્વીં દ્રષ્ટુકામઃ પૃથ્વીને જોવાની ઇચ્છાવાળો મહાન્તં જયઘોષં શ્રુતવાન્ મોટા-ભારે જયનાદને સાંભળ્યો. તેન અનુભૂતમ્ તેણે અનુભવ કર્યો. સમીપં ગચ્છતિ પાસે જાય છે. સદ્યઃ વિરમિતે વિશ્વયુદ્ધે હાલમાં જ બંધ થયેલું રોકાયેલું છે વિશ્વયુદ્ધ ત્યારે વિજયોત્સવમ્ અનુભાવયન્તઃ આસન્ વિજયનો ઉત્સવ ઊજવી રહ્યા હતા. તદાનીન્તનાન્ તે સમયના વિજયોત્સવે યોજિતવન્તઃ વિજયના ઉત્સવમાં જોતરી દીધો. જાતહર્ષઃ ઉત્પન્ન થયો છે હર્ષ જેને તેવો તૈઃ સહ સંલગ્નોઽભવત્ તેઓની સાથે સંલગ્ન થઈ ગયો-જોડાઈ ગયો. કઞ્ચિત્કાલાનન્તરમ્ થોડા વખત પછી તુષામનુભૂતવાન્ તરસનો અનુભવ કર્યો. તરસ લાગી. અધ્યાગતેન તેન આવેલા તે મહેમાને અશ્વ ઇકો યાચિતઃ એક ઘોડો માંગ્યો. યાચિતાશ્વોઽસૌ માગેલા ઘોડાવાળા તેણે જલપાનાય પાણી પીવા માટે ઉદ્યતો ભવતિ ઉદ્યત થાય છે. તૈયાર થાય છે. અપેયમસ્તિ પીવાય નહિ તેવું છે. પીવા જેવું નથી. તમદૃષ્ટં પુરુષં તે ન દેખેલા-જોયેલા પુરુષને પેયજલાઃ એવ ભવન્તીતિ પીવા લાયક પાણીવાળાં જ હોય છે એમ સ્વરેણ યુવકઃ અવાજ ઉપરથી યુવક કાચેન વૃદ્ધઃ શરીર ઉપરથી ઘરડો કશ્ચિત્ કોઈક સમીપમાગતવાન્ પાસે આવ્યો. આશ્ચર્યચકિતઃ સજ્જાતઃ આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયો. કષ્ટમપિ અનુભૂતવાન્ દુઃખનો પણ અનુભવ કર્યો. સાશ્ચર્યં પૃષ્ટવાન્ આશ્ચર્ય સાથે પૂછ્યું. કસ્માત્ શા કારણે ઈંદુશી અવસ્થા જાતા આવી દશા થઈ છે. પ્રત્યવદત્ તે બોલ્યો. તેણે જવાબ વાળ્યો. બહુવિધમ્ અનેક પ્રકારનું કિં તે કથયામિ તને શું કહું ? સર્વં વસ્તુજાતમ્ બધી જ વસ્તુઓ અત્રત્યં જલમ્ અહીંના પાણીને પીત્વા પીત્વા પી પીને વિગતદૃષ્ટિઃ ચાલી ગઈ છે દૃષ્ટિ જેની તેવો વિષમયસ્ય વાયોઃ ઝેરથી ભરેલા વાયુના પ્રભાવેન પ્રભાવથી નિરુદ્ધશ્વાસા રોકાઈ ગયો છે શ્વાસ

જેનો તેવી દિવંગતા ગુજરી ગઈ. પશ્યન્ જોતો, દેખતો પશુપક્ષિમાનવાન્ પશુઓ, પક્ષીઓ અને માનવોને અસ્ય જલપાનાત્ આ (સરોવર)નું જલપાન કરવાથી વારયામિ રોકું છું. સ્મૃતિપથમાનયતિ સ્મૃતિમાં લઈ આવે છે. યાદ કરે છે. સંહાર: મરણ, વિનાશ આપદાનાં પરમ્પરા પ્રવર્તિતા આપત્તિઓની પરંપરા પ્રવર્તી હતી. પરન્તુ જલવાયુભૂમ્યાકાશાદયો મહાભૂતા: પણ પાણી, પવન, પૃથ્વી અને આકાશ વગેરે મહાભૂતો તથૈવ તેવાં જ જીવાનાં કૃતે જીવોને માટે, પ્રાણીઓને કાજે શોચનીયમસ્તિ ચિંતા કરવા યોગ્ય છે. પ્રવર્તિત: પ્રવર્તેલો જય: અસ્તિ પરાજયો વા વિજય છે કે પછી પરાજય - હાર છે ? સ્વર્ગ પ્રત્યાવર્તત સ્વર્ગમાં પાછો ચાલ્યો ગયો.

2. સંધિ : શ્રુતપૂર્વોઽયમ્ (શ્રુતપૂર્વ: અયમ્) । ધ્વનિરિતિ (ધ્વનિ: ઇતિ) । અર્જુનોઽપિ (અર્જુન: અપિ) । સંલગ્નોઽભવત્ (સંલગ્ન: અભવત્) । અશ્વ ઈકો યાચિત: (અશ્વ: ઈક: યાચિત:) । યાચિતાશ્વોઽસૌ (યાચિતાશ્વ: અસૌ) । ઉદ્યતો ભવતિ (ઉદ્યત: ભવતિ) । પતિતો મૃતશ્ચ (પતિત: મૃત: ચ) । સ્મૃતિપથમાનયતિ (સ્મૃતિપથમ્ આનયતિ) । સ વિચારયતિ (સ: વિચારયતિ) । મહાભૂતાસ્તથૈવ (મહાભૂતા: તથા ઈવ) । ઈવાસન્ (ઈવ આસન્) । પરાજયો વા (પરાજય: વા) । ગૃહીતચિન્તશ્ચ (ગૃહીતચિન્ત: ચ) ।

સ્વાધ્યાય

1. અધોલિખિતેભ્ય: વિકલ્પેભ્ય: સમુચિતમ્ ઉત્તરં ચિનુત ।

(1) અર્જુન: કિં દ્રષ્ટુકામ: ભૂલોકમ્ આગચ્છત્ ?	☐
(ક) યુદ્ધમ્ (ખ) વિજયોત્સવમ્ (ગ) પૃથિવીમ્ (ઘ) જનસ્થિતિમ્	
(2) તૃષાતુર: અર્જુન: કુત્ર ગતવાન્ ?	☐
(ક) નગરમ્ (ખ) નદીમ્ (ગ) સાગરમ્ (ઘ) સરોવરમ્	
(3) પ્રકૃતિનિર્મિતા: સરોવરા: કીદૃશા: ભવન્તિ ?	☐
(ક) અપેયજલા: (ખ) અગાધજલા: (ગ) ઉષ્ણજલા: (ઘ) પેયજલા:	
(4) યુવક: કીદૃશ: આસીત્ ?	☐
(ક) ભગ્નહસ્ત: (ખ) ભગ્નદન્ત: (ગ) ભગ્નદણ્ડ: (ઘ) ભગ્નપાદ:	
(5) મહાભારતકાલિકા: જના: કીદૃશા: આસન્ ?	☐
(ક) સ્થૂલકાયા: (ખ) હતબલા: (ગ) કૃશકાયા: (ઘ) સ્થૂલોદરા:	
(6) ભટસ્ય પુત્ર: કીદૃશે કૂપે પતિત: ?	☐
(ક) નિર્જલે (ખ) ગભીરે (ગ) ક્ષીણજલે (ઘ) વિશાલે	
(7) કીદૃશ: અર્જુન: પુન: સ્વર્ગ પ્રસ્થિત: ?	☐
(ક) ગૃહીતચિન્ત: (ખ) ગૃહીતજલ: (ગ) ક્રોધાવિષ્ટ: (ઘ) પરાજિત:	

2. एकवाक्येन संस्कृतभाषायाम् उत्तरत ।

- (1) अर्जुनः कस्य समीपं गच्छति ?
- (2) सरोवरस्य जलं कीदृशम् आसीत् ?
- (3) अपरिचितः स्वरेण कीदृशः आसीत् ?
- (4) सर्वं वस्तुजातं केन प्रदूषितं विषमयं च संजातम् ?
- (5) कः विगतदृष्टिः जातः ?

3. ह्यस्तनभूतकाले धातुरूपाणि परिवर्तयत ।

- (1) स्मरति
- (2) पश्यामि
- (3) वदति

4. समासप्रकारं लिखत ।

- (1) लब्धविजयाः
- (2) तृषातुरः
- (3) धवलकेशः
- (4) प्रकृतिनिर्मिताः
- (5) सशोकः

5. निम्नशब्दरूपाणां विभक्तिं वचनं च लिखत ।

- (1) नगरात्
- (2) बलिष्ठान्
- (3) स्थितिम्
- (4) मासेषु
- (5) बहूनाम्

6. मातृभाषायाम् उत्तरत ।

- (1) अर्जुन सरोवरं पाणी पीवा गयो त्वारे तेने अजाइया पुरुषे शुं क्खुं ?
- (2) अजाइया पुरुषेने जोईने अर्जुनने केम आश्रयं थयुं ?
- (3) युद्धमां वपरायेलां अस्त्र-शस्त्रोथी शुं-शुं प्रदूषित थई गयुं इतुं ?
- (4) अजाइया पुरुषेना पुत्रेनी शी दशा थई इती ?
- (5) आधुनिक युद्ध अने मळाभारतकालीन युद्ध वय्ये कयो त्फावत छे ?

प्रवृत्ति

- युद्धना कारणे आवी पडती आपत्तिओनी सचित्र सूचि बनावो.
- युद्धनी भयानकताने दर्शावतां चित्रोनी संग्रह करो.